

Ivo Novák a Jan Žďárek čestnými členy České společnosti entomologické

Již od svého založení v r. 1904 uděluje Česká společnost entomologická (ČSE) titul čestného člena významným osobnostem entomologie za jejich odborné počiny, silný smysl pro spolkovou činnost a v neposlední řadě za popularizaci entomologie a přírodovědy obecně. Do dnešních dnů tak ČSE ocenila přes 90 osobností české i zahraniční entomologie, za všechny jmenujme např. JUDr. Leopolda Heyrovského, prof. Julia Komárka, prof. Jana Obenbergera nebo prof. Pavla Štýse. Na Valném shromáždění ČSE dne 23. října 2021 mezi tyto velikány přibýly další dvě významné osobnosti. Tito pánové jsou navíc zájemcům o přírodu dobře známi, jelikož kromě vědeckých počínů bylo důvodem ocenění především jejich působení v popularizaci entomologie a přírody. Z rukou předsedy ČSE Davida Krále převzali plaketu čestného člena Ivo Novák a Jan Žďárek.

● RNDr. Ivo Novák, CSc.

Ivo Novák se narodil v r. 1930 v Praze. Od útlého mládí se zajímal o přírodu a svůj původně velmi široký zájem postupně zúžil na entomologii, resp. lepidopterologii. Po maturitě studoval Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy, studium ukončil v r. 1954. Celý profesní život se zabýval zemědělskou entomologií, nejprve do r. 1963 ve Výzkumném ústavu řepařském v Semčicích, poté až do odchodu do penze jako vědecký pracovník ve Výzkumném ústavu rostlinné výroby v Praze-Ruzyni. V rostlinolékařské profesi se stal uznávaným odborníkem nejen u nás, ale i v zahraničí. Jeho publikační činnost je rozsáhlá, kromě množství odborných článků se podílel na vzniku významných kolektivních knižních publikací, např. Atlasu škůdců řepy (1985) nebo Zahradnického slovníku naučného (1994).

V lepidopterologii se od počátku věnoval ekologii a ochraně motýlů, které postupně prolínal detailními faunisticko-ekologickými průzkumy vybraných oblastí bývalého Československa a poté České republiky. Vše přitom dokázal bohatě publikačně zhodnotit. Jeho mimořádný přínos spočívá mimo jiné v popularizaci řádu motýlů, a to jak u odborné, tak laické veřejnosti. Z nespočtu populárně-naučných knih je třeba zmínit alespoň Ohrožený svět hmyzu z r. 1982 (spoluautor Karel Spitzer, Academia), ve své době průkopnické dílo, které má dodnes čtenářům co nabídnout. Opmenout nelze ani účast na kolektivní monografii Červená kniha ohrožených a vzácných druhů živočichů a rostlin (Příroda 1992), konkrétně dílu věnovanému bezobratlým. Z prací určených k poznání motýlů u nás či na Slovensku jde především o Katalog motýlů Čech (Klapalekiana, suppl., 1997), Česká jména motýlů (Československá společnost entomologická při ČSAV 1992) nebo v zahraničí i u nás opakovaně

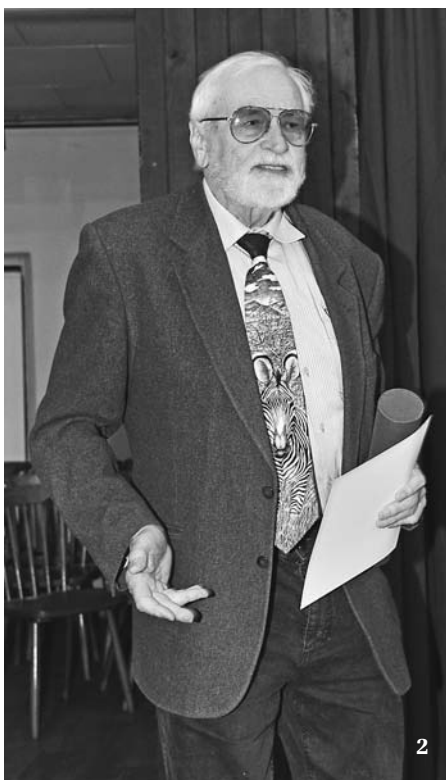
1 Ivo Novák je v přírodovědných kruzích znám zejména jako popularizátor motýlů. I za tuto osvětovou činnost obdržel čestné členství České společnosti entomologické.

2 Čestné členství ČSE není první ocenění, které Jan Žďárek převzal za mnohaleté působení na poli popularizace hmyzu a přírody obecně. Snímky J. Hájka

vydávanou knihu Motýli (Aventinum, první české vydání 1992).

● Prof. RNDr. Jan Žďárek, DrSc.

Jan Žďárek se narodil v r. 1938 v Náchodě a vystudoval biologii a chemii na Přírodovědecké fakultě UK se zaměřením na zoologii bezobratlých. Jeho původní vášeň pro taxonomii, ekologii a chování pavouků se posléze přesouvá ke hmyzu, který od počátku 60. let studuje jako odborný asistent

v Entomologickém ústavu Akademie věd. Zde se zabýval etologií, ale také studiem hmyzí fyziologie, zejména hormonů a jejich vlivu na chování a vývoj. V r. 1986 přestoupil na Ústav organické chemie a biochemie tehdy ČSAV, v němž působil v Laboratoři chemické ekologie hmyzu.

J. Žďárek se ve své kariéře vydal snad všemi směry, kterými může přírodovědec toužit kráčet, a ve všech z nich dosáhl úspěchu. Jako laboratorní badatel sepsal více než 100 vědeckých publikací o tématu hmyzí fyziologie. Chronologicky shrnuto, zabýval se zrakovým orientačním chováním hmyzu, reprodukční fyziologií a pre-imaginálním chováním much a jejich hormonální a neurohormonální regulací. V pozdějších fázích se u rozmanitých hmyzích modelů věnoval semiochemikáliím (feromonům) a čichové komunikaci jako klíčovému smyslovému kanálu, jímž hmyz poznává svět. Své poznatky o zákonitostech hmyzího chování a vývoje uplatnil v řadě aplikovaných projektů, např. výzkumu potenciálu juvenilních hormonů a jejich syntetických analogů a využití feromonů pro monitorování a regulaci škůdců. Další částí kariéry pana profesora je působení akademické a pedagogické. O fyziologii hmyzu přednášel na Univerzitě Karlově, Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, ale také v zahraničí – jako hostující profesor působil v USA na University of Illinois, University of Massachusetts, Ohio State University nebo Texas A&M University.

Čtenáři Živy znají J. Žďárka i díky jeho popularizační činnosti. Podílel se na rozhlasových a televizních seriálech a pořadech či novinových článcích a rozhovorech o hmyzu, recenzoval domácí a zahraniční knihy s biologickou tematikou nebo je překládal. Jeho nejdůležitějšími literárními počiny jsou Neobvyklá setkání (Panorama 1980), How Animals Communicate (National Geographic Society 1987), Proč vosy, včely, čmeláci, mravenci a termity... aneb Hmyzí státy (ÚOCHB AV ČR 1997), Hmyzí rodiny a státy (Academia 2013) a nakonec Ohrožení hmyzem? (Academia 2021). Společným jmenovatelem těchto úspěšných knih je na jedné straně vědecká erudice (tlumočená prostřednictvím osobních příběhů badatelů nebo jejich hmyzích modelů), na straně druhé pak apel na čtenáře, který upozorňuje, že hmyz je nejen fascinující, ale také zcela nezbytnou součástí ekosystémů. Prof. Žďárek se stal skutečným ambasadorem krásy a významu hmyzu, kterému naslouchá i široká laická veřejnost. Nejen za své zásluhy na poli popularizace byl oceněn již několikrát, namátkou jmenujme cenu kolegia Akademie věd, Československého rozhlasu, cenu předsedy Rady pro výzkum, vývoj a inovace (2017), vydavatelství Panorama (1980) a Academia (za r. 2013), Hlávkovu cenu za nejlepší knihu o živé přírodě (také 2013) a čestnou medaili Vojtěcha Náprstka za zásluhy o popularizaci vědy (2003).

Výbor a celá obec ČSE přejí oběma ctihodným oslavencům do dalších let pevné zdraví, osobní spokojenost a dostatek entomologických zážitků.